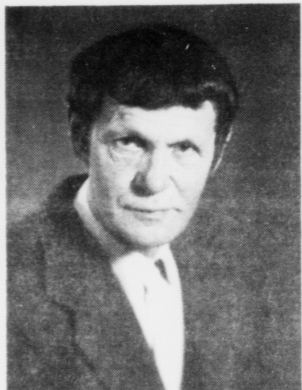

Ein Eysturríkisferð

Í summar var Niels Juel Nolsøe á ferð gjøgnum Eysturriki og fekk hann nógv burtúr. Hann hevur skrivað hugleiðingar um hesa ferð, ið vit fara at prenta í blaðnum hvønn leygardag fram til jóla.

Søguligi áhugin

Millum tey minni, ein hevur frá barna-árunum, eru tað altíð nokur, sum seta seg serliga fast, og í veruleikanum eru við til at vekja nakað í einum, sum gerst til ein livslangan, sterkan áhuga til at fylgja tí, sum hetta minni, henda hending vakti í einum.

Tað var ein fyrrapart, 9. apríl 1940, á skúlagnum við gamla skúla í Vági. Stílt var í veðrinum, og ein góð vársól stavaði niður yvir okkum. Vit høvdu frikorter. Eg gekk tá í 1. real. Ein av lærarum okkara, hann var dani, ansaði eftir á lagnum. Tá kemur onkur til hansara og sigur, at týskarnir henda morgun høvdu hersett Danmark. Hann stóð sum steinrunnin, mutlaði okkurt smávegis og var horvin til húsa. Hann hevði helst útvarpstól heima. Men eg gleymi ikki, hvussu fast hetta tók honum.

Fjølmiðlarnir vóru so gott sum eingir tó so, at tað fóru stórhendingar, bæði politiskar og hernaðarlaga, fram uttanfyri landoddarnar, tað hevði man ikki reiðiliga varhugan av.

sum »livets gang i Lidenlund« var tað í tí smáborgarliga umhvørvinum, sum tú livdi og treivst so væl í, í 30-árunum. Tey myrku heimspolitisku skyggi, sum drógu á luftina, dimdi ikki tann sorgleysa barnahimmal, sum tú livdi undir. Eydusselt fákunnugur vart tú um tær skakandi hendingar, sum fóru fram á meginlandinum: í 1933 læt Hitler fyrilitsleyst og uttan dóm myrða hundraðtals av bæði mótstøðumonnum, men eisini av partamonnum innan SA, sum óksl móti óksl gjøgnum 20-árin og 30-árin høvdu barst fyri hann og vunnið honum valdið, (nú kravdi teir part, og tí máttu teir burtur). Í 1938 hvarv Eysturriki av landkortinum, og nakað seinni Tjekkosllovakia.

Nakað um somu tíð fór fram ein kollveltandi hending í tinum egna heimi. Eitt radiotól kom í húsið. Knappliga sprongdust tær tryggu hugmyndir, tú hevði í barnaverð tinni, og tíðindi um óhugnaligar politiskar hendingar á heimsplani trokaðu seg inn í óbúnaðu tilvitan tina. Tú náddi at koma inn á áhoyraraplássíð, at fylgja við í hesum stóra drama, sum nú tók alt meira og meira ferð á seg: Í september 1938 fleg Chamberlain triggjar ferðir til Berchtesgaden og München at hitta Adolf Hitler, at royna at bjarga friðinum. Ein heilur heimur biðaði í ótta og spenningi, og tá hann á triðja sinni kom aftur, trein út úr flogfarinum í London og úttalaði tey heimskenndu orðini: »Peace for our time« og skoytti uppi: »Try, try and try again«, sum er ein regla úr einum enskum barnasangi, tá fagnaði heimurin honum, tí nú trúði heimurin uppá friðin. Sjálvur trúði Hitler eisini, at Ongland og Frakland vildu halda áfram við teirra »apeacement«-politikki, altíð at slaka, so at hann kundi gera, sum hann vildi, og tí leyp hann á Póland eitt ár aftaná, og triði heimsbardagi var ein veruleiki. Sjálvur var Hitler ikki sørt bilsin, fyri ikki at siga skakaður yvir, at apeacement-politikkur Chamberlains ikki virkaði longur, men at Týskland nú hevði komið sær uppi eitt kriggj, sum tað í veruleikanum ikki var fyrreikað at taka longu tá.

Tí sambært ta skrá, sum Hitler og Raeder høvdu lagt fyri uppbyggjan av heri og flota, so vóru teir ikki til reiðar at fara í hornatøk við John Bull fyrr enn í 1946. Hinvegin hugsaði der Führer sum so, at skuldi hann røkka teimum høvuðsmálum, sum hann hevði sett sær fyri, í síni livitíð: Lebensraum til tyska fólkið og týning av jøðunum, so mátti hann taka kriggj nú.

Dúgliga sat ein, hóast næstan ov ungur til at fata hetta, og lurtaði eftir útvarpinum hesi árin, í sjálvum bardagaárunum fyri ein stóran part eftir norsku og donsku røddini frá London: norðmaðurin við sinum »Dette er London« og danin við »BBC kalder Danmark«.

Tað vóru, sum rimiligt er, altíð ógvslig tíðindi, sum bórast inn í stovuna. Og við tilikum tíðindum og hendingum búnaðist tilvitan tin, og tá áhugin fyri søg-

uni altíð hevur verið til staðar, so er tað vorðið til, at mong lotan er nýtt til vallaraferð inn í bókliga søguheimin, og tann heilt stóra upplivingin er tað, at vitja nokur av teimum støðum, ein kennir frá søguni, sum við rimilgheit kunnu røkkast, tí har gerst alt livandi á ein heilt annan hátt.

Týsku autobanarnir

Vit gjørdur aftur túrin í ár, konan, eg og yngsti sonurin, við bili, til Eysturrikis. Komin til Esbjerg, hildu vit leiðina beint suðureftir. Men so langt er autobana-strekið nú (tað var í Týsklandi, at teir fyrstu autobanarnir í Europa vórðu byggdir), at tú kann fara inn á hetta strekið her í Suðurjútlandi, og halda áfram her gjøgnum Týskland, Eysturriki og líka til suðurendan av Italiu. Og her er tænaustøði sera høgt. Tú kanst ferðast her í dagar: koyra, eta, sova — ja halda tina frittið her, um tú hevur hug. Gistingarstöðini eru fyrstafloks, fella so avbera vakurt inn í landslagið, tað gera autobanarnir eisini, og Adolf Hitler, sum var tann, sum byrjaði verkið, miðaði ímóti at leggja teir gjøgnum tey náttúruvakrastu støðini, so tey ferðandi kundu síggja, hvussu vakurt Týskland var.

Og vit kundu eisini njóta tann vakurleika, sum breiddi seg út fyri eygum okkara. Vit vóru meira roynd nú, við tað, at vit høvdu gjørt túrin einaferð fyrr, og tá vit hildu okkum hava koyrt nokk, skuldu vit bert finna okkum eitt hugnaligt motell fyri náttina.

Longu í Landsberg-fongslinum, í 1924, kom Adolf Hitler inn á tað neyðturviliga í tí, at allir partar av Týsklandi vóru bundnir saman við vegum, sum vóru byggdir til skjóta og gjøgnumgangandi ferðslu.

Onkur hevði roknað út, aftaná at teir høvdu tikið við valdinum í 1933, at Hitler, tey 14 árin hann ferði tað politiska stríðið, fram til 1933, hevði koyrt millum 500.000 og 700.000 km. á teimum týsku landsvegum. Tað gav eisini úrslit, og hann var tí ikki í iva um, at vegir til gjøgnumgangandi ferðslu máttu byggjast.

Men koyring okkara, tíma aftaná tíma, gjøgnum hetta vakra landslag, gav rikiligt høvi til at grunda yvir tað velduga bygningverk, sum autobanarnir eru, og tær almáttugu vísiónir, sum lógu aftanfyri.

Í borðsamrøðum sínum, á forarahøvudsborgini »Wolfschanze« í Rastenburg í Eysturpreussen, avdúkar Hitler, hvat

